

Pirmā nodaļa

Mani sauc Ketija H. Esmu trīsdesmit vienu gadu veca un jau vairāk nekā vienpadsmit gadu strādāju par donoru kopēju. Tas, protams, ir krietni ilgs laiks, bet viņi grib, lai daru to vēl astoņus mēnešus, proti, līdz gada beigām. Kopā sanāks aptuveni divpadsmit gadu. Labi zinu – es daru to tik ilgi ne tikai tāpēc, ka viņi uzskata mani par ideāli piemērotu šim darbam. Ir bijuši patiešām labi kopēji, kuriem lika pārtraukt darbu jau pēc diviem trim gadiem, un es atceros vismaz vienu, kas nostrādāja veselus četrpadsmit, lai gan bija tam pilnīgi nederīgs. Tālab nedomājiet, ka es lielos. Tomēr skaidri zinu, ka viņi ir apmierināti ar manu darbu, un, kopumā ņemot, es arī esmu apmierināta. Maniem donoriem arvien klājas krietni labāk, nekā varētu gaidīt. Parasti viņi veiksmīgi atkopjas, un tikpat kā nevienu nepārņem smaga depresija pat tad, ja paredzēta jau ceturta operācija. Nu labi, varbūt es tomēr lielos. Bet man ir ļoti svarīgi labi veikt savu pienākumu, it īpaši attiecībā uz donoru dvēseles stāvokli. Šajā ziņā man ir attīstījies savdabīgs instinkts. Es skaidri zinu, kad būt tuvumā, lai mierinātu, un kad likt viņus mierā; kad uzklaut visu, kas viņiem sakāms, un kad vienkārši paraustīt plecus un teikt, lai labāk par to nedomā.

Lai nu kā, man pašai nekad nav bijušas pārlietu augstas prasības. Tomēr pazīstu kopējus, kas nav necik sliktāki par mani, bet nesaņem ne pusi no tā, ko saņem es. Labi saprotu, ka viņi varētu justies aizvainoti par manu dzīvokli un mašīnu, kā arī to, ka varu atļauties zināmu atlasīti donoru izvēlē. Turklāt esmu Heilšēmas audzēkne – dažkārt tas vien jau ietekmē cilvēku attieksmi. Ketija H., tie saka, viņa ir tik izvēlīga, vienmēr izraugās tikai sev līdzīgos – cilvēkus no Heilšēmas vai kādas tamlīdzīgas iestādes. Nav jau brīnums, ka viņai ir tik laba slava. Es pati esmu dzirdējusi to gana daudz reižu, tālab domāju, ka jums tas nācis ausīs vēl biežāk, un varbūt tur ir sava daļa taisnības. Bet es neesmu pirmā, kam ļauts būt izvēlīgai, un noteikti nebūšu pēdējā. Turklāt esmu gana daudz strādājusi ar donoriem, kas uzauguši cita līmeņa iestādēs. Tagad, kā jau teicu, es grasos pamest šo darbu. Būšu nostrādājusi jau veselus divpadsmit gadus, bet tikai pēdējos sešos varēju atļauties zināmu izvēli.

Un kāpēc gan ne? Kopēji nav nekādi roboti. Es pēc labākās sirdsapziņas rūpējos par katru donoru un beigu beigās jutos pilnīgi pagurusi, arī man nav neizsmēlamu pacietības un enerģijas krājumu. Tālab, ja reiz ir tāda iespēja, es, protams, izvēlos sev piemērotus donorus. Tas ir pilnīgi dabiski. Es nebūtu tik ilgi noturējusies, ja nespētu ik brīdī just līdztiem, kurus aprūpēju. Turklāt, ja nebūtu sākusi izvēlēties, kā es pēc visiem šiem gadiem atjaunotu draudzību ar Rūtu un Tomiju?

Bet pēdējā laikā, protams, paliek arvien mazāk donoru, kurus es atceros no Heilšēmas laikiem, tālab nevar teikt, ka esmu pārlietu izvēlīga. Kā jau teicu – man ir krietni vien grūtāk strādāt, ja nejūtu ar donoru dziļāku saikni, un, lai gan man pietrūks šā darba, šķiet, tas tomēr ir pareizs lēmums – mest mieru, tiklīdz pienāks gada beigas.

Rūta, starp citu, bija tikai trešā vai ceturtā donore, kuru es pati izvēlējos. Viņai tobrīd jau bija kopējs, un atceros, man vajadzēja mazliet papulēties, lai dabūtu šo vietu. Bet pēdīgi man tas izdevās, un tajā brīdī, kad viņu atkal ieraudzīju Duvras rehabilitācijas centrā, visas

mūsu rakstura nesaderības, kas nekur nebija zudušas, nelikās ne tuvu tik svarīgas kā viss pārējais: tas, ka bijām kopā uzaugušas Heilšēmā un glabājām atmiņā tikai mums zināmas lietas. Šķiet, tieši kopš tās reizes es sāku meklēt donorus, kam būtu kas kopīgs ar manu pagātni, – jo sevišķi tos, kas bija uzauguši Heilšēmā.

Gadiem ritot, es reizēm centos aizmirst Heilšēmā pavadīto laiku, mēģināju sev iestāstīt, ka nevajadzētu tik daudz gremdēties atmiņās. Bet tad kādā brīdī es pārstāju tām pretoties. Tas bija saistīts ar kādu donoru, kuru aprūpēju trešajā darba gadā, mani ietekmēja tas, kā viņš reaģēja, uzzinot, ka esmu Heilšēmas audzēkne. Viņam tikko bija izdarīta trešā operācija, ne pārāk veiksmīgi, un viņš droši vien zināja, ka ilgi vairs neizvilks. Viņš tikko spēja pālpot, tomēr paskatījās mani un teica: – Heilšēma. Tā noteikti bija ļoti jauka vieta. – Nākamajā rītā, kad sāku tērzēt, lai kaut nedaudz kļiedētu viņa smagās domas, un pajautāju, kur pagājusi viņa bērnība, donors nosauca kādu vietu Dorsetā. Viņa plankumiem klātajā sejā parādījās pilnīgi cita izteiksme, un es sapratu, ka viņam nav patīkami to atcerēties. Viņš deva priekšroku mani stāstiem par Heilšēmu.

Tā nu es nākamajās piecās vai sešās dienās izstāstīju visu, ko vien viņš gribēja zināt; viņš gulēja tur, morfija sazaļots, un izmocītajā sejā ievilkās vārs smaids. Viņu interesēja itin viss – gan būtiskas lietas, gan dažādi sikumi. Mūsu audzinātāji un tas, ka ikvienam no mums zem gultas bija sava dārgumu kārbā, viņu interesēja futbols un beisbols, un šaurais celiņš, kas veda apkārt galvenajai ēkai, gar visiem tās pakšiem un plaisām, vēl arī pīļu diķis, ēdiens un skats uz apkārtējiem laukiem, kas miglains rītos pavērsās no mākslas klases logiem. Dažkārt viņš lūdza vēl un vēlreiz atkārtot lietas, ko biju stāstījis iepriekšējā dienā, jautāja man tā, it kā nekad nebūtu to dzirdējis. «Vai jums bija sporta zāle?» «Kas bija jūsu mīļākais audzinātājs?» Sākumā domāju, ka tas ir zaļu iespaidā, bet tad sapratu, ka viņa prāts ir gana skaidrs. Viņš gribēja ne vien klausīties par Heilšēmu, bet arī visu *atcerēties*, it kā tur būtu pagājusi viņa paša bērnība. Viņš zināja, ka tuvojas beigas, un

aizpildīja dienas, liekot siki aprakstīt manu bērnību, tā, lai katrs sikums iespīestos iztēlē, un garajās bezmiega naktīs morfijs, sāpes un bezspēks izdzēstu robežu starp manām atmiņām un savējām. Tieši tad es tā īsti sapratu, cik toreiz bijām laimīgi – Tomijs, Rūta, mēs visi.

Tagad savos nebeidzamajos braucienos joprojām sastopu lietas, kas atsauc atmiņā Heilšemu. Varu pabraukt garām miglā tīta lauka likumam vai, laižoties lejup kādā ielejā, ieraudzīt tālumā lielas mājas stūri, pat zināmā kārtībā augošas papeles uzkalna sānā, un nodomāt: «Varbūt tas ir te! Esmu to atradusi! Tā patiesi *ir* Heilšema!» Tad saprotu, ka esmu kļūdījusies, un turpinu ceļu, manas domas aizklist kur citur. It īpaši skatienu piesaista sporta paviljoni. Ievēroju tos it visur – nelielas, baltas saliekamās celtnes sporta laukuma galā, ar neparasti augstu, gandrīz zem pašas dzegas iebūvētu logu rindu. Domāju, ka tie parādījās piecdesmitajos un sešdesmitajos gados; droši vien arī mūsējais tika uzcelts šajā laikā. Braucot garām kādam no šiem paviljoniem, raugos uz to pēc iespējas ilgāk – tā es kādudien sadauzīšu mašīnu, tomēr nekādi nevaru no tā atturēties. Nesen, stūrējot pa vientulīgu Vusterširas apvidu, ieraudzīju līdzās kriketa laukumam kādu tik līdzīgu mūsējam, ka pat apgriezu vāgi un pabraucu atpakaļ, lai uzņemtu ēkai vēl vienu skatienu.

Mums patika mūsu sporta paviljons, varbūt tāpēc, ka lika atcerēties tos mazos, jaukos lauku ļaudis, kas bija attēloti bērnu dienu bilžu grāmatiņās. Atceros, jaunākajās klasēs mēs lūdzām audzinātājiem nākamo stundu noturēt nevis parastajā telpā, bet paviljonā. Otrajā senioru klasē – tad mēs bijām kādus divpadsmit trīspadsmit gadus veci – paviljons bija kļuvis par vietu, kur ar labākajiem draugiem pārtverties brīžos, kad gribējās tikt prom no pārējiem Heilšemas iemītniekiem.

Paviljons bija gana liels, lai tur, netraucējot viena otru, uzturētos divas kompānijas, un vasarās atradās vieta arī trešajai – ārā, verandā.

Bet katra grupa, protams, gribēja ieņemt visu teritoriju, tālab bieži izcēlās strīdi un konkurences cīņa. Audzinātāji arvien mudināja atrisināt šo jautājumu civilizētā veidā, bet patiesībā bija vajadzīga kāda spēcīga personība – tad grupai radās izredzes izkarot paviljonu uz starpbrīdi vai brīvo laiku. Es pati neesmu gluži ar pliku roku ņemama, bet domāju, ka tieši Rūtas dēļ mēs tik bieži tikām tur iekšā.

Parasti mēs vienkārši apsēdāmies uz krēsliem un soliem – piecas vai sešas atkarībā no tā, vai mums pievienojās Dženija B. – un no sirds izrunājāmies. Bija tādas īpašas sarunas, kas tika risinātas tikai paviljona savrupajā atmosfērā; te mēs varējām apspriest to, kas mūs satrauca, vai kārtīgi izsmieties, vai pēdīgi saķerties niknā strīdā. Tā bija lieliska iespēja uz brīdi atslābināties tuvāko draudzeņu lokā.

Gribu pastāstīt par kādu pēcpusdienu, kad, pakāpušās uz ķeblišiem un soliem, stāvējām pie augstās logu rindas, – tā labi varējām pārredzēt Ziemeļu sporta laukumu, kur bija sapulcēties kāds ducis zēnu, mūsu klases biedri un trešās senioru klases puīši; viņi grasījās spēlēt futbolu. Spīdēja spoža saule, bet iepriekš noteikti bija lijis – atceros, kā saule mirdzināja dubļiem nošķiesto zāli.

Kāda no mums ieminējās, ka nevajadzētu tik atklāti viņus vērot, tomēr neviena neizkustējās no vietas. Tad Rūta sacīja: – Viņš neko nenojauš. Paskatieties uz viņu. Viņš patiesi neko nenojauš.

Pašķielēju uz draudzeni, meklējot kādu apliecinājumu tam, ka viņa neatbalsta zēnu plānu kārtējo reizi izjokot Tomiju. Bet Rūta tikai īsi iesmējās un noteica: – Idiots!

Un tad es sapratu – lai ko zēni grasītos darīt, Rūtai un pārējām likās, ka tas ir kaut kas bezgala tāls un mūsu vērtējumam ar to nav nekāda sakara. Mēs stāvējām pie logiem ne jau tāpēc, lai izbaudītu kārtējo Tomija pazemošanu, – vienkārši bijām dzirdējušas par šo jauno savvērestību un gribējām redzēt, kas no tās iznāks. Nedomāju, ka zēnu savstarpējās attiecībās tolaik bija kas nopietnāks par šādiem gājieniem. Rūtai un citām meitenēm – un droši vien arī man – tas bija kaut kas pilnīgi svešs.

Varbūt atmiņa mani viļ. Varbūt pat toreiz es izjutu sīku sāpju dzēlienu – redzot, kā Tomijs drasē pa sporta laukumu ar starojošu seju, priecādamies par to, ka atkal ir pieņemts un varēs piedalīties spēlē, kas viņam tik labi padodas. Skaidri atceros ko citu – ievēroju, ka Tomijam mugurā ir gaišzila sporta krekliņš, ko viņš iegādājās pagājušā mēneša Izpārdošanā un ar kuru ļoti lepojās. Atceros, ka tobrīd nodomāju: «Viņš nu gan ir mulķis, ja spēlēs tajā futbolu. Tas būs pagalam, un kā viņš tad jutīsies?»

– Tomijs uzvilcis savu krekliņu. Savu mīļāko sporta krekliņu, – es noteicu, nevienu konkrēti neuzrunājot.

Domāju, ka mani neviena nedzirdēja, jo visas smējās par Lauru, mūsu kompānijas lielo klaunu, – viņa atdarināja grimases, kas parādījās Tomija sejā skrienot, vicinot rokas, klaigājot vai pārtverot bumbu. Pārējie zēni pārvietojās pa laukumu tiši laiskā soli, kā jau parasti iesildoties, bet Tomijs, pārmēru uztraucies, skrēja, ko kājas nes. – Viņam būs patiesi draņķīgi ap dūšu, ja viņš sabojās to kreklu, – es teicu, šoreiz skaļāk. Nu Rūta mani sadzirdēja, bet acīmredzot uztvēra sacīto kā joku, jo sāji pasmējās un izmeta kādu dzēlibu.

Tad zēni pārtrauca dzenāt bumbu un sastājās bariņā laukuma dubļos, gaidot, kad tiks izveidotas komandas un varēs sākt spēli; straujā elpa viegli cilāja viņu krūtis. Par kapteiņiem izraudzīja zēnus no trešā gada senioriem, lai gan bija labi zināms, ka Tomijs spēlē labāk par viņiem visiem. Tika izlozēts, kurš pirmais sāks spēlētāju izvēli, tad vinnētājs pievērsa skatienu zēnu bariņam.

– Paraugieties uz viņu, – atskanēja kāda balss man aiz muguras. – Viņš ir pilnīgi pārliecināts par to, ka būs pirmais. Tas viņam uz pieres rakstīts.

Tomijs tobrīd tiešām izskatījās komiski, un gribot negribot prātā iešāvēs doma: jā, tāds mulķis nūdien ir to visu pelnījis. Visi pārējie izlikās, ka viņus pilnīgi neinteresē atlases gaita, viņiem pilnīgi vienaldīga, kad tiks izvēlēti. Daži paklusām sarunājās vai pārsēja kurpju auklas, citi vienkārši blenza uz savām dubļos iestigušajām kājām. Bet Tomijs

kvēlu skatienu lūkojās uz trešā senioru gada puisi, tā, it kā tas jau būtu nosaucis viņa vārdu.

Laura turpināja priekšnesumu arī spēlētāju atlases laikā, veiksmīgi atdarinot dažādās izteiksmes, kas atvīdēja Tomija sejā: liksms entuziasms, ko nomainīja bažīgs mulsums, kad bija garām jau ceturrtā kārtā, bet viņš joprojām nebija izvēlēts; pārestība un izmisums tad, kad viņš sāka apjaust situāciju. Es gan nevēroju Lauras izdarības, jo skatījos uz Tomiju; par notiekošo varēju spriest pēc citu smiekliem un atzinīgajiem izsaukieniem. Kad Tomijs vienīgais bija palicis neizvēlēts un pārējie zēni sāka ķīķināt, es izdzirdu Rūtas balsi:

– Tūlīt būs. Uzņemsim laiku. Septiņas sekundes. Septiņi, seši, pieci...

Tālāk viņa nekad netika. Tomijs sāka mežonīgi aurot, un pārējie zēni, nu jau atklāti smeļoties, aizjoza uz Dienvidu sporta laukuma pusi. Tomijs paskrēja pāris soļu viņiem nopakaļ; grūti pateikt, vai tas bija niknas vajāšanas mēģinājums vai izmisums par to, ka viņš atstāts viens pats. Pēc brīža viņš apstājās un noskatījās zēniem nopakaļ, seja pietvīkusi gluži sarkana. Tad viņš sāka kliegt un brēkt, ļaujot vaļu negantam lamuvārdam un apvainojumiem izvirdumam.

Mēs bijām redzējušas jau daudzas Tomija dusmu lēkmes, tālab nokāpām no soliem un mēģinājām sākt sarunu par citu tematu, bet fonā turpināja skanēt Tomija klaigas; sākumā mēs tikai pārgriezām acis un centāmies viņu ignorēt, tomēr beigās – vismaz desmit minūtes pēc tam, kad bijām pārtraukušas skatīties, – atkal uzrāpāmies augšā pie logiem.

Citi zēni jau sen bija nozuduši, un Tomija lāsti vairs netika veltīti noteiktam objektam. Viņš vienkārši ārdījās, spārdīja dubļus un mētājās ar rokām, izgāžot savas dusmas uz debesīm, vēju un tuvāko sētas stabu. Laura izteica domu, ka varbūt tas ir «Šekspīrs viņa *interpretācijā*». Kāda cita ieminējās, ka pie katra kliedziena viņš paceļ kāju «gluži kā čurājošs suns». Arī es biju ievērojusi šo kustību, bet mani vairāk šokeja tas, ka ik reizi, kad viņš trieca kāju pret zemi, ap viņa stilbiem pašķīda

dubļu šlakatas. Es atkal padomāju par viņa iemīloto kreklu, bet Tomijs bija pārāk tālu, un es nevarēju redzēt, vai tas ir ļoti notašķīts.

– Manuprāt, tas ir diezgan nežēlīgi, – sacīja Rūta. – Tas, ka puiši mūždien ar viņu tā izrikojas. Bet galu galā tā ir viņa paša vaina. Ja Tomijs prastu saglabāt vēsu prātu, viņi liktos mierā.

– Neliktos vis, – attrauca Hanna. – Greiems K. nav necik labāks, bet tas tikai dara viņus piesardzīgus. Tomiju viņi aiztiek tāpēc, ka viņš ir slimests.

Tad visas sāka runāt cita caur citu, pieminot to, ka Tomijs nekad nav papūlējies izrādīt kaut kriptiņu izdomas, nekad nav piedāvājis kaut ko pavasara Apmaiņai. Domāju, ka klusībā mēs visas tobrīd gribējām, lai parādītos kāds audzinātājs un aizvestu viņu prom. Mēs gan nebijām ņēmušas dalību šajā pēdējā Tomija tracināšanas akcijā, tomēr *bijām* ieņēmušas vietas tribīnēs, un nu mūs sāka mocīt vainas apziņa. Bet audzinātāji nerādījās, un mēs turpinājām spriest, kāpēc Tomijs to visu ir pelnījis. Mums vēl bija laiks, tomēr neviena neiebilda, kad Rūta palūkojās pulkstenī un paziņoja, ka jāiet atpakaļ uz galveno ēku.

Kad iznācām no paviljona, Tomijs vēl ārdījās pilnā sparā. Ejot uz galveno ēku, bija jānogriežas pa kreisi, un, tā kā Tomijs stāvēja mums tieši priekšā, nebija vajadzības iet viņam garām. Turklāt viņš skatījās uz otru pusi – nelikās, ka viņš vispār ir mūs pamanījis. Tomēr, kad meitenes aizsoļoja prom gar laukuma malu, es devos uz Tomija pusi. Zināju – tas radīs draudzeņu neizpratni, tomēr gāju tālāk pat tad, kad izdzirdu, ka Rūta uzstājīgā čukstā sauca mani atpakaļ.

Diez vai jebkad Tomijs bija traucēts savu dusmu lēkmju laikā – kad pienācu klāt, viņš blenza manī kādu brīdi, tad turpināja tādā pašā garā. Tāda bija viņa pirmā reakcija – tiešām likās, ka viņš tēlo kādu lomu Šekspīra lugā un es esmu iznākusi uz skatuves viņa ainas vidū.

– Tavs smukais krekliņš, Tomij. Tas būs pagalam, – es teicu, bet viņš nelikās mani dzirdam.

Tad es pastiepu roku un uzliku to viņam uz delma. Pēc citu domām, viņš izdarīja to tišām, bet es esmu gandrīz pārliecināta, ka tas

notika neviļus, – viņš turpināja sparīgi žestikulēt un nevarēja zināt, ka es grasos pastiept roku. Lai nu kā, ar nākamo straujo kustību viņš pasita sāņus manu roku un trāpīja man pa vaigu. Tas nebija sāpīgi, tomēr man aizrāvās elpa – tāpat kā pārējām meitenēm.

Likās – beidzot Tomijs sāk apzināties manu un citu meiteņu klātbūtni, kā arī to, ka stāv sporta laukumā un uzvedas tā, kā uzvedas; viņš pavērs manī apstulbušām acīm.

– Tomij, – es sacīju stingrā balsī. – Tev viss kreklis dubļos.

– Nu un? – viņš attrauca. Tad nodūra acis un, ieraudzījis brūnos traipus, tūdaļ pārtrauca savu brēku. Sejā atvīdēja pārsteigums, ar sporta krekliņu saistītās emocijas bija acīm redzamas.

– Neuztraucies, – es teicu, pirms ieilgusi pauze paguva sagādāt viņam pazemojošus mirklus. – Tie traipi izmazgāsies. Ja nevari izdarīt to pats, iedod Džodijas jaunkundzei.

Vēl brīdi pētījis savu kreklu, viņš nīgri sacīja: – Tā nav tava darīšana.

Likās, ka Tomijs tūlīt pat nožēloja teikto, jo kaunīgi pacēla acis, kā gaidot no manis kādu mierinošu vārdu. Bet nu man bija gana, jo īpaši tāpēc, ka mūs vēroja pārējās meitenes, – domāju, skatītāju netrūka arī pie galvenās ēkas logiem. Paraustīju plecus un devos atpakaļ pie draudzenēm.

Rūta aplika man roku ap pleciem. – Tev vismaz izdevās viņu apklusināt, – viņa sacīja. – Kā jūties? Tas nu gan ir pilnīgi traks radījums.